Advies

Schapenboetenbeleid

Doelenboom

Programma	**6**	**Samen beleven en bewegen**
Maatschappelijk doel	6.1	Sport, kunst en cultuur op Texel stimuleren
Beleidsdoel	6.1.2	Monumenten in stand houden en archeologie conserveren
Operationeel doel	6.1.2.1	Erfgoed behouden

Raadsvoorstel

Voorgesteld wordt te besluiten:

1. het vernieuwde schapenboetenbeleid vast te stellen.
2. structureel extra budget beschikbaar te stellen voor het vernieuwde schapenboetenbeleid ad € 92.340,00 in de programmabegroting 2024.
3. het bestaande schapenboeten beleid m.i.v. 1 januari 2024 intrekken.

Toelichting

Al geruime tijd heeft de gemeenteraad de wens om te komen tot een nieuw schapenboetenbeleid voor een (beter) behoud van de schapenboeten op het eiland. Ook is er de notitie ‘Naar een vernieuwd beleid instandhouding schapenboeten op Texel’ opgesteld door verschillende bezorgde verenigingen en stichtingen. Aan deze verzoeken is middels het nieuwe schapenboetenbeleid uitvoering gegeven. Het onderdeel subsidie schapenboeten uit de Uitvoeringsregeling monumenten en schapenboeten 2020 zal vervangen worden door het nieuwe schapenboetenbeleid. Het doel van dit schapenboetenbeleid is om de instandhouding van de schapenboeten beter te waarborgen. Het advies is om in te zetten op het behoud van de bestaande gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten. De collectieve onderhoudsregeling, de bijdrage verzekering, het voorstel motivatie en trots én maatregelen uit het voorstel schapenboeten zonder monumentale status zullen bijdragen aan een beter behoud van de schapenboet.

Consequenties

Financieel	☑
Personeel/Organisatie	☐
Juridisch	☐
Beleid	☑
Inkoop/Aanbesteding	☐
Deregulering	☐

Majeure risico’s	☐
Beheer	☐
Belanghebbenden	☑
Structuurvisie	☑
Regie	
Zaaknummer	3355197

Bijlagen

1. Schapenboetenbeleid
2. Notitie ‘naar een vernieuwd schapenboetenbeleid 30 oktober 2022’

Schapenboetenbeleid

Samenvatting

Het college heeft besloten de raad voor te stellen het schapenboetenbeleid vast te stellen. Het college adviseert om in te zetten op het behoud van de 42 gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten. De collectieve onderhoudsregeling, de bijdrage verzekering, het voorstel motivatie en trots én maatregelen uit het voorstel schapenboeten zonder monumentale status zullen bijdragen aan een beter behoud van de schapenboet. De kosten voor deze voorstellen zullen maximaal structureel **€ 145.000,00** per jaar bedragen. De voorstellen vervangen het onderdeel subsidie schapenboeten uit de Uitvoeringsregeling monumenten en schapenboeten 2020. De schapenboet is hèt Texelse beeldmerk: alleen op Texel hebben de schapenboeten namelijk een dergelijke verschijningsvorm. De schapenboet heeft zijn oorspronkelijke functie goeddeels verloren. Daardoor gaan de kwaliteit en kwantiteit gestaag achteruit. Door een afname van aantal schapenhouders en door de schaalvergroting in de landbouwsector worden de schapenboeten nog maar weinig gebruikt. De schapenboeten hebben geen economische functie meer. De schapenboeten hebben wel een maatschappelijke functie gekregen als cultuurhistorisch erfgoed en drager van het oorspronkelijke Texelse landschap. Het doel van het nieuwe schapenboetenbeleid is om het behoud en de instandhouding van de schapenboeten beter te waarborgen. De voorstellen uit het nieuwe schapenboetenbeleid zullen waarborgen dat het Texels erfgoed bewaard blijft.

Schapenboetenbeleid

Argumenten tot advies

Al geruime tijd heeft de gemeenteraad de wens om te komen tot een nieuw schapenboetenbeleid voor een (beter) behoud van de schapenboeten op het eiland. Ook is er in 2021 een enquête verstuurd naar de eigenaren van de monumentale schapenboeten om de huidige regelingen te verbeteren. Op de raadsinformatieavond van 7 december 2021 is besproken dat een nieuw schapenboetenbeleid urgent is. Ook is er de notitie 'Naar een vernieuwd beleid instandhouding schapenboeten op Texel' opgesteld door verschillende bezorgde verenigingen en stichtingen (zie Bijlage 2), die als onderlegger heeft gediend voor het nieuwe schapenboetenbeleid. Aan deze verzoeken is middels het nieuwe schapenboetenbeleid uitvoering gegeven.

De Texelse schapenboet heeft te kampen met een verlies aan functionaliteit. Door de schaalvergroting in de landbouwsector en een afname van het aantal schapenhouders wordt de schapenboet nog maar weinig gebruikt. Het private belang van schapenboeten is vervangen door een maatschappelijk belang. Het juridische- en economische eigendom van de schapenboet en de daaraan verbonden financiële lasten voor de instandhouding van de boet ligt bij de private partij (eigenaar). Het verlies aan functionaliteit van de boet heeft gevolgen voor de onderhoudstoestand van de boeten en leidt zelfs tot ineenstorting en verval.

Op dit moment bestaan er voor de monumentale schapenboeten subsidiemogelijkheden via de Uitvoeringsregeling subsidie schapenboeten en monumenten 2020. Eigenaren van gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten kunnen 60 % van de vastgestelde subsidiabele kosten vergoed krijgen voor restauratiewerkzaamheden tot het door de gemeenteraad beschikbaar gestelde subsidieplafond. In 2023 is het maximaal subsidieplafond vastgesteld op € 21.866 voor restauratiewerkzaamheden. Het bedrag van het subsidieplafond worden jaarlijkse geïndexeerd. Het budget is beperkt en wordt verdeeld op volgorde van binnenkomst van volledige subsidieaanvragen. Daarnaast is er nog een extra subsidie beschikbaar voor onderhoudswerkzaamheden van zowel gemeentelijke als rijks monumentale schapenboeten. Deze onderhoudssubsidie is vastgesteld op een vast bedrag van € 550,- per schapenboet per jaar. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. In 2022 was dit bedrag € 567,06. Deze huidige regeling blijkt echter onvoldoende om de instandhouding van de schapenboeten te waarborgen.

Het nieuwe schapenboetenbeleid heeft als doel om de instandhouding van de schapenboeten beter te faciliteren. In het schapenboetenbeleid is een advies opgesteld met verschillende voorstellen. Hierbij zijn de mogelijkheden in kaart gebracht met de voor- en nadelen en het kostenaspect.

De voorstellen die in het beleid worden besproken zijn:
- Collectieve onderhoudsregeling
- Vernieuwde subsidie regeling: stimuleringsregeling schapenboeten
- Beheerstichting
- Motivatie en trots
- Schapenboeten zonder monumentale status

Met daarbij als eventuele opties:
- Herbestemming
- Verplaatsing

Hierbij moet afgebakend worden welke schapenboeten behouden dienen te worden. Het advies is om in te zetten op het behoud van de gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten. Uiteindelijk wordt ingezet op 42 van de 80 schapenboeten die nog op het eiland staan. Dit nieuwe schapenboetenbeleid richt zich evenals voorheen op de schapenboeten en de gelijk gestelde veldstolpschuren en duinboeten. De stolpschuren worden niet meegenomen omdat de focus op de schapenboeten blijft (net als voorheen) en stolpschuren objecten zijn die andere beleidsmatige aandacht en oplossingen behoeven ten opzichte van de uniek Texelse schapenboeten. In de totaaltellingen van het schapenboetenbeleid en de tellingen uit de notitie 'Naar een vernieuwd beleid instandhouding schapenboeten op Texel' komen er door enkele interpretatieverschillen daarom andere getallen voor. Het aantal monumentale schapenboeten verschilt ook met de genoemde 45 schapenboeten in de RIB van 28 oktober 2021. Bij de re-inventarisatie voor het schapenboetenbeleid zijn 2 monumentale schuren gekarakteriseerd als stolpschuren in plaats van schapenboeten. Deze schuren kregen al reeds geen onderhoudssubsidie meer. Daarnaast is er een schuur die mee werd genomen in de onderhoudssubsidieregeling omdat de schuur was aangewezen als karakteristiek cultuurlandschappelijk bouwwerk. Voor deze schuur zal in de uitvoering een passende oplossing worden gevonden indien de onderhoudssubsidieregeling wordt vervangen door andere regelingen.

Door de jaren heen zijn al veel schapenboeten verdwenen in het Texelse landschap. De doelstelling is dan ook om de laatste unieke 42 monumentale schapenboeten die nog op het eiland staan te koesteren.

Uiteindelijk advies
Het advies is om in te zetten op: de collectieve onderhoudsregeling, de bijdrage verzekering, het voorstel motivatie en trots én maatregelen uit het voorstel schapenboeten zonder monumentale status.
In de *collectieve onderhoudsregeling* wordt het onderhoud voor de schapenboeten georganiseerd door Stichting Dorpsherstel Texel. De stichting organiseert het onderhoud middels een onderhoudsschema van eens per jaar (voor klein onderhoud), eens per 5 jaar (voor groot onderhoud) en eens per 35 jaar (voor het vervangen van de rietenkapbedekking). Op deze manier worden de financiële lasten en zorgen voor instandhouding wegnomen bij eigenaar. De gelden die benodigd zijn voor het onderhoud zullen betaald worden door de gemeente. De stichtingen en verenigingen uit de notitie 'naar een vernieuwd schapenboetenbeleid op Texel' hebben begrotingen en bedragen aangeleverd voor de onderhoudskosten. Deze kosten zijn intern door de afdeling gebouwenbeheer nagelopen. De kosten voor deze nieuwe collectieve onderhoudsregeling bedragen maximaal € 121.377,00 per jaar. Hiervan wordt voor de uitvoering van de jaarlijkse controle op de status van de schapenboeten € 4.881,00 per jaar betaald aan De Lieuw. Het restant bedrag voor organisatie van de collectieve onderhoudsregeling en de onderhoudskosten € 116.496,00 wordt voor Stichting Dorpsherstel Texel gereserveerd. Verder bestaat er de mogelijkheid om geld te werven via externe fondsen in de toekomst.

De *vernieuwde subsidieregeling: stimuleringsregeling schapenboeten* bestaat uit drie toeslagen: een bijdrage in de verzekering, compensatie voor boeten in het open landschap en een toeslag voor schapenboeten met minimaal 0,5 hectare schapenland met schapen. Hiervan wordt geadviseerd om enkel de bijdrage in de verzekering te vergoeden. De eigenaar wordt zo gecompenseerd voor de verplichte verzekering die de schapenboet dient te hebben voor de collectieve onderhoudsregeling. De componenten compensatie voor boeten in het open landschap en de toeslag voor schapen rondom de schapenboet worden niet geadviseerd. Middels de collectieve onderhoudsregeling wordt de eigenaar al ontlast in de noodzakelijke kosten en zorgen voor het onderhoud. Daarmee is verder compensatie overbodig. De kosten voor deze nieuwe subsidieregeling bedragen structureel maximaal circa € 23.368,13 per jaar voor de toeslag van de verzekering.

In het voorstel *motivatie en trots* wordt er (zoals de naam al zegt) meer trots en motivatie gegenereerd bij de eigenaren middels schapenboetenpaspoorten, wandel- en fietstochten langs de boeten en bijvoorbeeld een open schapenboeten dag. Aan dit voorstel zijn geen verdere kosten verbonden.

Bij het voorstel *schapenboeten zonder status* zijn er een aantal maatregelen die er voor kunnen zorgen dat schapenboeten zonder status behouden kunnen blijven. Zo is een voorstel om meer in te zetten op voorlichting over de mogelijkheden en voordelen van een monumentale status, zodat meer schapenboet eigenaren hun schapenboet laten aanwijzen tot monument. Ook is een voorstel om in te zetten op aanwijzingen van 16 potentieel monumentale schapenboeten. Als alle 16 potentieel monumentale schapenboeten mee doen zijn de kosten echter € 224.000 per jaar voor een periode van vijf jaar om het achterstallig onderhoud weg te werken (uitgaande van een maximaal bedrag van € 70.000 per schapenboet). Door deze hoge kosten wordt het afgeraden om in te zetten op deze oplossing. De eigenaren van de 16 potentieel monumentale schapenboeten kunnen wel benaderd worden om hun schapenboet aan te laten wijzen als monument. Echter zouden dan de kosten door de eigenaren zelf betaald moeten worden voor een goede onderhoudsstatus (die noodzakelijk is om in aanmerking te komen als monument). Het voorstel is om daarom alleen in te zetten op extra voorlichting over de monumentale status.

Verder wordt het afgeraden om in te zetten op de *beheerstichting* en de eventuele opties herbestemming en verplaatsing. De beheerstichting wordt ontraden door de sterke tegenargumenten, zoals de overdracht van privé eigendom, de bestaande structuren die al werken en de gecompliceerde situaties die ontstaan rondom de toegang van de boet. De *optie tot extra inzet op herbestemming* wordt ook niet geadviseerd. Het is nog maar de vraag is hoeveel nieuwe inkomsten de herbestemming zal geven en geeft het veelal onwenselijke aanpassingen. Het blijft wel mogelijk om her te bestemmen voor de schapenboeten die daarvoor in aanmerking komen (binnen de bebouwde kommen, erven en binnen 50 meter van de openbare weg) met de genoemde richtlijnen en voorwaarden zoals besproken in het schapenboetenbeleid. Daarnaast is het gemakkelijker voor schapenboeten zonder status om her te bestemmen (t.o.v. schapenboeten met een monumentenstatus). Wel is hierbij het advies om in overleg te treden met de gemeente en per boet maatwerk te leveren. De *optie tot extra inzet op verplaatsing* van schapenboeten wordt negatief beoordeeld door de hoge kosten die verbonden zijn aan de verplaatsing en door de (nieuwe) eigenaar bekostigd moeten worden. Daarnaast is het een ingewikkeld en moeizaam proces. De verwachting is dat er niet veel gebruik gemaakt zal worden van de optie tot verplaatsing, omdat er op dit moment ook weinig tot geen gebruik is gemaakt van deze optie uit het Bestemmingsplan Buitengebied.

Kostenaspect
Structureel zullen de voorstellen uit het uiteindelijke advies maximaal **€145.000,00** per jaar gaan bedragen. Dit maximum bedrag kan uiteindelijk minder bedragen wanneer eigenaren niet kunnen of willen deelnemen aan de regelingen.

Ter vergelijking is er in de huidige regeling een maximaal subsidieplafond vastgesteld van € 21.866 in 2023 voor restauratiewerkzaamheden waarbij 60 % procent van de subsidiabele kosten worden vergoed. Daarnaast bestaat er nog een onderhoudssubsidie voor monumentale schapenboeten van € 550,00 per jaar. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. Op dit moment wordt er dus 60 % procent aan de subsidiabele kosten voor restauratiewerkzaamheden vergoed en een vast bedrag van € 550,00 per jaar voor de onderhoudswerkzaamheden van monumentale schapenboeten. Er is in de afgelopen drie jaar jaarlijks gemiddeld € 36.968,08 per jaar aan de schapenboeten uitgegeven door de gemeente (respectievelijk in 2020: € 24.824,24, in 2021: € 26.172,85, in 2022: € 59.907,16).

In de nieuwe voorgestelde regeling is het voorstel om de onderhoudskosten volledig te vergoeden. Op deze manier kunnen de kosten van de eigenaren worden weggenomen.

Evaluatie
De bedragen voor de collectieve onderhoudsregeling uit de nieuwe aanpak zullen 1 jaar na invoer geëvalueerd worden met Stichting Dorpsherstel Texel, die de uitvoering van de collectieve onderhoudsregeling voor haar rekening neemt. Tijdens de evaluatie kan worden onderzocht of de bedragen voldoende zijn om de kosten van onderhoud te dekken.

Verder zal de gehele nieuwe aanpak na 3 jaar geëvalueerd worden samen met de eigenaren van de schapenboeten en de betrokken stichtingen en verenigingen om te onderzoeken of deze nieuwe aanpak daadwerkelijk bijdraagt aan beter behoud van de schapenboeten.

Alternatieven

- Er kan voor worden gekozen om maar 90 % (i.p.v. 100 %) van de onderhoudskosten te vergoeden in de collectieve onderhoudsregeling. Zo heeft de eigenaar ook nog een verantwoordelijkheid om een deel bij te dragen aan het onderhoud van de schapenboet. Het structurele budget voor de collectieve onderhoudsregeling komt dan uit op € 109.239,30 (i.p.v. € 121.377,00). Samen met de bijdrage in de verzekering uit de stimuleringsregeling schapenboeten zou er structureel € 132.607,43 (i.p.v. € 145.000,00) beschikbaar gesteld moeten worden.
- De regelingen te laten gelden voor de gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten evenals de 16 potentieel monumentale schapenboeten. De kosten voor deze regelingen zouden dan structureel € 192.308,78 bedragen. Incidenteel dient er € 224.000,00 per jaar over een periode van vijf jaar beschikbaar gesteld te worden.
- Het achterstallig onderhoud voor de 16 potentieel monumentale boeten kan voor 90 % worden vergoed vanuit de gemeente (i.p.v. 100 %). Het incidentele budget dat door de gemeente betaald zou moeten worden komt uit op € 201.600,00 (i.p.v. € 224.000,00) per jaar voor de komende vijf jaar.
- Alleen de collectieve onderhoudsregeling in voeren en daarbij de bijdrage in de verzekering weglaten. De kosten zouden dan structureel maximaal € 121.377,00 per jaar bedragen.
- Geen nieuw schapenboetenbeleid op stellen en op dezelfde voet verder te gaan met daarbij het risico dat er nog meer schapenboeten verdwijnen in het Texelse landschap.

Consequenties van het advies

- **Financieel**

Kosten		
Structureel	M.i.v. 1 januari 2024	€ 145.000,00

Dekking Bestaande middelen voor huidig beleid monumentale schapenboeten € 52.660,00 Meenemen met de Programmabegroting 2024 € 92.340,00			
Geen dekking *	☑ Begroting	☐ Halfjaarrapportage	☐ Jaarrekening

*** Toelichting**

Het advies om voorzichtigheid in acht te nemen bij nieuwe besluiten met structureel nadelige gevolgen.

Het schapenboetenbeleid is een nieuw beleidsstuk, de financiële consequenties zijn daarom nog niet gedekt. De financiële consequenties dienen na akkoord van de raad (afhankelijk van hun keuze) gedekt te worden in de nieuwe programmabegroting 2024.

Structureel is er in 2023 € 52.660,00 beschikbaar voor de monumentale schapenboeten.

- **Beleidsmatige consequenties**
  Wanneer dit beleidsdocument wordt vastgesteld zal hetgeen met betrekking tot schapenboeten van de Beleidsnotitie natuur en landschap Texel 2018, beschreven onder Bijlage 2 Uitwerking aan de hand van thema's, worden ingetrokken.

  Het onderdeel subsidie schapenboeten uit de Uitvoeringsregeling schapenboeten en monumenten 2020 wordt vervangen door de regelingen uit het nieuwe schapenboetenbeleid.

Belanghebbenden

- **Externe belanghebbende(n)**
  Bezorgde stichtingen en verenigingen
  De stichtingen en verenigingen Stichting Kernwaarden Texel met ondersteuning van Stichting Dorpsherstel, Historische Vereniging Texel, Stichting Natuur en Mens, Agrarische Natuur en Landschapsvereniging De Lieuw, de Boerderijenstichting Noord Holland en LTO Texel hebben de notitie 'Naar een vernieuwd beleid instandhouding schapenboeten op Texel' opgesteld. Hieruit is een verdere samenwerking opgestart tussen de gemeente en de opstellers van de notitie.

  Het nieuwe beleidsstuk en daaraan verbonden advies wijkt af van deze notitie. De opstellers pleiten namelijk voor het behoud van de gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten én de 16 potentieel monumentale schapenboeten. De opstellers zijn van mening dat ook de 16 potentieel monumentale schapenboeten beter beschermd dienen te worden door de gemeente.

  Daarnaast willen de betrokken de stichtingen en verenigingen de volledige vernieuwde subsidieregeling: stimuleringsregeling schapenboeten invoeren. De opstellers van de notitie zijn van mening dat de eigenaren van boeten in het open landschap een gepaste compensatie dienen te krijgen voor de inkomsten die zij mislopen. Ook is een toeslag van schapen rondom de schapenboet volgens de stichtingen en verenigingen te rechtvaardigen, voor een cultuurhistorische uitstraling van de schapenboeten op het eiland. Verder zouden de stichtingen en verenigingen graag nog een ander component willen toevoegen. Een toeslag à € 250,00 is bedoelt voor boeten op erven en in de bebouwde kom en boeten op minder dan 50 meter van de openbare weg. Omdat deze schapenboeten niet in aanmerking komen voor de toeslag compensatie open landschap en de toeslag voor 0,5 ha schapenland rondom de boet, zijn de opstellers van mening dat de resterende schapenboeten op erven, in de bebouwde kom en minder dan 50 meter van de openbare weg ook een toeslag zouden moeten krijgen om hun boet in stand te houden.

  Het college burgemeester en wethouders adviseert de raad om in te zetten op enkel de gemeentelijke en rijks monumentale schapenboeten. De kosten die gepaard gaan met het wegwerken van achterstallig onderhoud van de 16 potentieel monumentale schapenboeten zijn te hoog om de bekostigen vanuit de gemeentelijke gelden. Wel blijft de mogelijkheid bestaan voor de 16 potentieel monumentale schapenboeten om aangewezen te worden als monument. Echter dienen de kosten voor het achterstallig onderhoud door de eigenaren zelf betaald te worden.

  Daarnaast adviseert het college om enkel het component bijdrage in de verzekering uit de vernieuwde subsidieregeling: stimuleringsregeling schapenboeten in te voeren. De collectieve onderhoudsregeling ontzorgt de eigenaren al voldoende in de financiële lasten en zorgen die de schapenboet met zich meebrengt.

  Eigenaren
  Op 6 april 2023 is er een bijeenkomst voor alle eigenaren van de schapenboeten georganiseerd. Hierin zijn de onderdelen uit het toenmalige concept document met de eigenaren besproken. Eigenaren hadden de mogelijkheid om zowel tijdens als na de bijeenkomst input te leveren op de voorstellen uit het concept. De bijeenkomst werd goed bezocht. Er waren circa 30 personen aanwezig. Eigenaren

leken tevreden zijn met de nieuwe voorstellen. De eigenaren waren het met name eens met het uitgangspunt om maatwerk per schapenboet te leveren.

Structuurvisie

De gemeente zet in haar Structuurvisie in op agrarische bedrijvigheid en het landschapsbeeld, wat raakvlakken heft met de agrarische schapenboeten in het land. Daarnaast wordt er ook aangehaald dat er wordt onderzocht welk vergoedingsregime voor onderhoud van schapenboeten mogelijk is.

Relevante wet- en regelgeving of jurisprudentie

- Algemene Subsidieverordening Texel 2020
- Uitvoeringsregeling monumenten en schapenboeten 2020

Gemeente Texel

(Concept / Voorgenomen)

Raadsbesluit

Schapenboetenbeleid

Doelenboom

Programma	**6**	**Samen beleven en bewegen**
Maatschappelijk doel	6.1	Sport, kunst en cultuur op Texel stimuleren
Beleidsdoel	6.1.2	Monumenten in stand houden en archeologie conserveren
Operationeel doel	6.1.2.1	Erfgoed behouden

De raad van de gemeente Texel:

gelezen het advies van burgemeester en wethouders;

gehoord de raadscommissie;

Overwegende

- dat een beleid omtrent de schapenboeten urgent is;
- dat in het coalitieprogramma ‘Bouwen aan vertrouwen, voor een sociaal en duurzaam Texel’ is opgenomen dat er een nieuw schapenboetenbeleid wordt gemaakt.

Besluit

1. het vernieuwde schapenboetenbeleid vast te stellen.
2. structureel extra budget beschikbaar te stellen voor het vernieuwde schapenboetenbeleid ad € 92.340,00 in de programmabegroting 2024.
3. het bestaande schapenboeten beleid m.i.v. 1 januari 2024 intrekken.

Ondertekening

Vastgesteld in de openbare raadsvergadering van 20-09-2023,

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer 3355197

Bijlagen

1. Schapenboetenbeleid
2. Notitie ‘naar een vernieuwd schapenboetenbeleid 30 oktober 2022’